

Literatura →

Etarren amen samina

Alex Gurrutxaga

Jakin-mina piztu zuen Carmen Gisasolaren liburuak pasa den udazkenean, eta bazuen horretarako arrazoirik, ETAkide izandakoak euskal gaztaka jorratu baitu *Gaur zortzi*-n. Gogoeta eragiteko asmoz, gai ze-hatz bati heldu dio.

«Etarren amek/ asko sufritzen dute./ Andre hauen bihotzean/ kabitzen da/ munduko min guztia», idatzi zuen Arestik 1974an. 2012an honela idatzi du Gisasolak: «Gutxienez zuk ulertuko bazenit bizi duzan mina, ni bezalako ama batekin ez dezakeen samina...» (19). Eta gaia jorratzeko, gogoeta eta kritikak plazaratzeko bereziki eraginkorra den generoa hautatu du idazleak: nobela epistolarra, oinarrian gutuna duena.

Planteamendua interesgarria da, originala (eta benetakoa ere izan zitekeen): alaba erakunde militar batean sartu da eta amak preso bati idazten dio bere kezka eta mina kontatuz. Baina planteamendua onartu arren, sinesgarritasun arazoak daudela esango nuke, handiena amaieran: ordu-

rarte ezkutuan egon den giza-erlazio baten berri ematen zaigu bat-batean eta, sorpresa bat izan badaiteke ere, erabat behartua da eta trama hondoratzen du.

Oinarrizko egitura bi diskurtso elkartzen ditu testuak. Bate-tik, aipaturiko gutuna dago, amak presoari idazten diona. Bestetik, narratzaile batek presoaren berri ematen digu: honek zer oroitzen duen, zer sentitzen duen amaren gutuna irakurtzean, eta abar. Esango nuke testua askoz efektiboagoa dela presoari buruzko pasarteetan amari buruzkoetan baino. Izan ere, amaren tragedia gutunaren bidez ematen da aditzera, baina esan liteke diskurtsoa ez dagoela oso lortua. Gogoetak lantzeko pentsamendu-figurak oso zorrotz erabili behar dira, eta lan-keta horrexen falta somatzen da nobelan zehar. Gainera, nobela epistolarretan ohikoa den beste osagaia, kritika (dialektika, nahi bada), apenas dagoen; ezer aipatze-kotan, jopuntuan daude erakunde armatuaren burokratizazioa (75. orrialdea), «gu guztiok baino gehiago ematen» aritzearen ustea (48. orrialdea) edo Esta-

tuaren terrorismoa (48. orrialdea).

Aldiz, hunkigarriagoa da narratzaileak presoaz kontatzen duena edo amak presoaz pentsatzen duena; esaterako: «Egunak gauen jarraipena besterik ez dira izango hemendik aurrera niretzat, alabari ihes egiten utzi niola-ko aurreko ostegunean. Nire sufrimendua txikia irudituko zaizu zuri ostera, espetxeko zure min handiaren ondoan. Espetxeko marmar baldintzatuan, ez dakit erotu gabe nola hainbeste denboran bizi zaitezkeen hondoa jo bari-rik» (60. orrialdea).

Estiloa dela-eta, esan daiteke

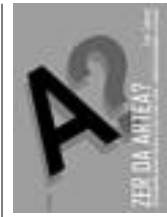

'GAUR ZORTZI'

- **Egilea:** Carmen Gisasola.
- **Argitaletxea:** Alberdania.

testuaren sintaxiak irakurketa zailtzen duela. Bestalde, hasieran oso ugariak dira *-ik* amaiera duten hitzak eta tarteka estridentzia moduko bat eragiten dute: «Ahizparen etxea utzi eta berriz ere nireira iritsi naizenetik, hau da, duela lau egunetik hona, alabaren gelara joan-etorrika nabil geratu barik haren atzetik, haren itzalaren atzetik, ezertarako astirik gabe. Hark ihes egin duenetik, bizipozak ihes egin dit niri, ez dut jateko ez lo egiteko gogorik» (14. orrialdea). Horrez gain, irakurle gehienok ez gara akats gramatikalekin obsesionatzen baina kasu honetan esan egin behar da: agian ardura ez da idazlearena, edo ez berea bakarrik, baina guri emaitza axola zaigu, eta testua irakurketa desoroso egiten duten akats gramatikalez josita dago.

Nobela ahula da literarioki. Alabaina, liburu baten balioa ez da estetikoak bakarrik (nahiz eta bai nagusia) eta alde horretatik interesgarria da borroka armatuan sartu direnen sendeene sufrimendua eta bizipenak kontatzeko apustua. Hau da, irakurle, Gisasolak bidea egin dezagun jarri nahi izan duen harritxoa.

'ZER DA ARTEA?'

- **Egilea:** Lev Tolstoy.
- **Itzultzailea:** Aritz Gorrotxategi.
- **Argitaletxea:** Meettok.

Lev Tolstoyk 1896an argitaratutako saiakera da *Zer da artea?* Liburu euskaratzeaz gain, Aritz Gorrotxategi liburuari buruzko solasaldi batean bildu ditu Bernardo Atxaga, Harkaitz Cano eta Andoni Egaña, eta haien arteko solasaldia jaso du gero liburuan.

'MUSKUILUAK AFALTZEKO'

- **Egilea:** Birgit Vanderbeke.
- **Itzultzailea:** Ainhoa Irazusta-barrena.
- **Argitaletxea:** Pasazaitte.

Historiaren kontatzailea, anaia eta ama, laneko bidaiatik iristen den aitaren zain daude. Aitarren itzulera bakoitzean bezala, muskuiluak dituzte afaltzeko. Baina orduetako aurrera egiten dute eta aita ez da iristen. Familia-hierarkia tradizionalen kritika egiten du Vanderbekek.

'SASIAN BARNA'

- **Egilea:** Xabier Makazaga.
- **Argitaletxea:** Ataramiñe.

Errealitatea eta fikzioa uztartuz osatu du estreinako nobela Xabier Makazagak. 1997an sortu zuen, baina zuhur jokatzea eta ez argitaratzea erabaki zuen. Sasian diren ETako militanten inguruan «intoxikazio ugari» egon direla irizita, ETako zenbait kideren bizipenak kontatu ditu. Bruselan bizi da gaur egun.

↓ Haur eta gazte literatura

Hitzaren gurpila (eta 2)

Inmanol Mercero

Esku artean duguna *Hitzaren gurpila* deitzen den bildumaren bigarren liburukia da. Gaur hamabost egiten gure lehen partearena: *Urruneko motorrak mila zaldi*. Bertara jo xehetasunak nahi badira. Dena den, haren jarraipena da jarraian datorrena.

Bildumaren eiteari jarraiki, *Sasiak mendia jan* batik bat pieza laburrez osatua dago, ipuin pare bat eta bizpahiru orrialde-tan luzatzen diren bertsoaldiak tarteko. Guztietan probokazioa da motorra, galderak eta baieztapenak lotsagabe jaurtitzeko, hizkuntzaren jolasa beti tarteko.

Baina ez dadila inor okertu, jolasaren eta umorearen altzoan, liburu honek asmo sakona erakusten du plazaratzen dituen gaietan, eta estrategia ongi pentsatua erabilirik bitartekoetan.

Alez ale, gazte nerabe batekin eta hausnartu beharko litzuzkeen proposamen kontaezina daude, hasi azalekoenetatik (mo-

torrak, merkatalguneak,...), jarraiki gizarte kezketan (langabezia, krisia, politikariak, jujeak, funtzionarioak, presoak, ekologia, gerra,...) eta segi sakonenetarraino (nortasuna, sexualitatea, heriotza,...). Eta gehiago, dibulgazio jakingaiak astintzeko tartea hartzen du, eta ez nolana, umorearekin edota sexuarekin konbinaturik; esaterako hona sexua eta geometria elkarturik sortutako alea: «Lorena: / π-erre-ber-bi-dun/ zirkularen azalera, / eta goazen ohera, / egitekoa egitera. / -Kepa Mirena: / 4/3-?-π-erre-ber-hiru duk/ esferaren bolumena: / ohega egiteko zagok, bai, / eta egiteko hori/ prest daukak Lorena...», (77. orrialdea).

Baitezpada, jolas gogo aitortu horrek guztia kutsatzen du «Zer da, ordea, / hitzekin jolastera naraman/ irrika neurrigabe hau?», (115. orrialdea). Badaude jolas hutsarako piezak («Elerik hobere-na, / laburrena: / L», 43. orrialdea), badaude esaera zaharren aldeak («A zer parea: halabeharra eta ustekabea» 95. orrialdea), ba-

dauden bezala hitz neurtuak jositako kronika umoretsuak, edota narratzailearen agertzen dituen aliterazioa eta kakofoia... zerrenda amaigabea da.

Deskribapenarekin amaitzeko hiru pasarte nabarmenduko ditugu, obra honen soslai direlakoan.

Bata izenburua dakarren poesia sorta da, gazte orekatu, zalan-

'SASIAK MENDIA JAN'

- **Egilea:** Joan Mari Irigoien.
- **Ilustratzailea:** Antton Olariaga.
- **Argitaletxea:** Elkar.

tzati eta utzi banaren erretratua dakarrena eta honela amaitzen dena: «Utziz gero/ zabartzen gara, / eta sasiak mendia jan», (14. orrialdea). Sorta argigarria ez soilik idazleak garrantzia zeri eman dion jakiteko, baita ere liburuak gaiak sortaka proposatzeko moldea islatzen duelako.

Hurrengo biak idazleak bere burua agertzen dituenak dira, J. Ormazabal zenaren omenez bata (121-123 orrialdeak), esklerosia gaitzat daukana bestea: «Joango da, / Edo jango nau, / eta joango nau», (115. orrialdea). Hunkidura handiko aleak dira, idazleak bere kezka intimoena plazaratzen du bertan.

Zaila da hanpatutako hitzik gabe amaitzea. Aspaldi irakurritako obra landuena iruditu zait, ofizio handiko idazle baten lan saiata, asmo sakonekoa eta apustu ausarta egiten duena. Neure buruari galdetzen diot ea asmatuko duen, ea balizko irakurleak kitzikatuko ote dituen, baina saiakera ederragorik, asmo nobleagorik ezin imajina nezake.